

Leven met duiven

Advies omtrent de duivenproblematiek in Rotterdam

Samenstelling: Adviescommissie Dierenwelzijn en Stadsnatuur van de gemeente Rotterdam

De Adviescommissie Dierenwelzijn en Stadsnatuur ontving op 21 juli 2009 van wethouder drs. P.A.W. Lamers het verzoek om een advies samen te stellen over de duivenoverlast in de stad. Hiertoe had de wethouder een aantal gerichte vragen.

Inleiding:

Alvorens in te gaan op deze specifieke vragen volgt hier een kort informatief overzicht van de ecologie van de stadsduif.

De stadsduif (*Columba livia forma domestica*) stamt evenals de postduif, af van de rotsduif. De rotsduif komt in bergstreken, bijvoorbeeld in Zuid-Europa, nog in het wild voor. De stadsduif is een vaste bewoner van alle steden in de wereld. Een duivenpaar blijft hun hele leven bij elkaar en nestelt 4-8 keer per jaar. Per nest worden twee eieren gelegd en een paar brengt jaarlijks gemiddeld vier jongen groot.

De soort vindt in de stad zijn ideale leefgebied in die zin dat grootstedelijke bebouwing als rotsgebieden worden beschouwd. De belangrijkste levensvoorwaarden (broed- en rustgelegenheid en voedsel) zijn er gegarandeerd.

Stadsduiven maken nesten op randen, richels, dakgoten en balkons van gebouwen, onder bruggen, viaducten en in parkeergarages. Het voedsel bestaat uit: zaden, jonge plantenscheuten, tafel- en straatafval (brood, aardappelen, patat, etc.). De stadsduif kan overlast veroorzaken. In (moes)tuinen gebeurt dit door vraatschade aan zaaizaad en kiemende gewassen. In de bebouwde omgeving gaat het vooral om: vervuiling en aantasting van gebouwen en kunstwerken door uitwerpselen; stank- en geluidsoverlast; drager van parasieten en ziektekiemen en het hinderlijk aanwezig zijn in de woonomgeving en bij bedrijven.

De duivenpopulatie van Rotterdam is te beschouwen als één grote zogenaamde metapopulatie. Dit betekent dat er een voortdurende uitwisseling is tussen de duiven van het gehele grootstedelijk gebied in Rijnmond (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, enz.). Pogingen om de grootte van de populatie te beïnvloeden zullen dan ook veelal stranden op het feit dat lege plaatsen op een bepaalde plek steeds weer zullen worden aangevuld uit het omliggende gebied. Daarnaast is er een voortdurende aanvulling door verdwaalde postduiven.

Samengevat betekent dit dat de stadsduif altijd onlosmakelijk met de stad Rotterdam zal zijn verbonden en dat het dus een illusie is dat de soort er zou kunnen worden uitgeroeid. Hooguit kan men maatregelen nemen die de stand binnen de perken houdt. Deze ingrepen zullen vooral gericht moeten zijn op het beperken van het voedselaanbod, het verlagen van het broedresultaat en het verminderen van het aantal rust- en schuilmogelijkheden. Hierbij is het verlagen van het voedselaanbod cruciaal. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat het aanbod van voedsel en de grootte van de duivenpopulatie met elkaar samenhangen.

Wellicht kan in overleg met de duivensportliefhebbers ook iets gedaan worden aan de jaarlijkse aanwas vanuit die hoek.

Op plekken met veel overlast is een gerichte aanpak geconcentreerd op bovengenoemde punten een optie. Vangen en doden heeft vermoedelijk slechts een tijdelijk effect. Als de gunstige omstandigheden ter plekke niet veranderen, zal de soort zich in de jaren daarna weer herstellen op het oude niveau. Buiten ethische argumenten om de dieren niet te doden geeft de populatiebiologie aan dat dit zinloos is, tenzij er tegelijkertijd iets wordt gedaan aan eerder genoemde beïnvloedbare levensvoorwaarden.

Van alle pogingen om iets te doen aan de overlast van stadsduiven, biedt "de Duitse methode", het plaatsen van duiventillen in combinatie met het wegnemen van eieren, volgens vele publicaties de grootste kans op succes. Voorwaarde is wel dat de methode gedurende langere tijd structureel wordt toegepast en in combinatie met andere maatregelen. Werken met tillen is bovendien is vele malen diervriendelijker dan het afvangen en doden van de duiven.

Antwoorden op de gestelde meer specifieke vragen:

1. *Wat is een gezonde populatie van duiven in een stedelijk gebied als Rotterdam gelet op volksgezondheidsaspecten en overlast door duiven?*

Allereerst wil de commissie ten aanzien van de volksgezondheid benadrukken dat de overdracht van ziekten van duif naar mens minimaal is (230 waarnemingen wereldwijd over 68 jaar!). Alleen bij intensief contact, dus bijvoorbeeld bij het inademen van stof waarin uitwerpselen van duiven aanwezig zijn en/of het aanraken van zieke duiven en/of bij verminderde weerstand door auto-immuniteit, loopt men risico om zelf ziek te worden. De gemeente heeft als taak risicogroepen, zoals duivenmelkers en mensen die werken in de bouw, hierover goede voorlichting te geven. Winkelende burgers lopen geen gevaar.

De vraag wat een acceptabele/gezonde populatiegrootte van de stadsduif in Rotterdam is, is lastig te beantwoorden. Om dit vast te stellen is nader onderzoek nodig. Hierbij zouden de volgende feiten moeten worden vastgesteld:

- Hoe groot is de huidige duivenpopulatie in Rotterdam?
- In welke mate vindt in Rotterdam aanvulling van buiten plaats, bijvoorbeeld door verdwaalde postduiven.
- Hoeveel en welk soort voedsel is (waar in de stad) beschikbaar?
- Hoe staat het er werkelijk voor met de gezondheidstoestand van de stadsduiven in Rotterdam?

Een dergelijk onderzoek geeft inzicht in relatie tussen allerlei factoren, zoals dichtheden, verspreiding, hoeveelheden beschikbaar voedsel, voedseltype en gezondheid.

Ook is het van belang om bij deze aantallen een beeld te krijgen van de huidige perceptie bij de burger. Is er echt sprake van overlast? Door enquêtes op plekken met verschillende dichtheden aan duiven, geven hierover een beter beeld. Wellicht is er een omslagpunt in aantallen, waarbij de duiven niet meer als overlast worden ervaren. Dit biedt dan weer de mogelijkheid tot een gerichte aanpak op bepaalde locaties.

Op dit moment is de werkelijke grootte van de stadsduivenpopulatie in Rotterdam niet bekend. In maart 2006 heeft bureau Stadsnatuur in een beperkt gebied (het stadscentrum) een dichtheid vastgesteld van 165,8 ex./100 ha.¹

Gedegen kwantitatieve gegevens over de stadsduiven in Rotterdam zijn echter niet voorhanden. Een hertelling van de Rotterdamse duiven in het najaar is hard nodig om gefundeerde uitspraken te kunnen doen over hun aantal, verspreiding en gebiedsgebruik.

Volgens opgave van Roteb vangen en doden zij jaarlijks gemiddeld 7000 duiven, zonder dat de stand daadwerkelijk afneemt. Dit gebeurt in vier deelgemeenten, in het deel van het havengebied en op enkele verspreide locaties. Wat overige partijen vangen is onbekend. Overigens komt Roteb alleen in actie als zij daartoe opdracht krijgt van derden (bedrijven, woningcorporaties, Havenbedrijf, Ahoy, enz.). Door het ontbreken van beleid is de gemeente geen structureel opdrachtgever in dezen. Overigens is het aan te bevelen Roteb als centrale uitvoerder van de maatregelen tegen duivenoverlast in te zetten. Dit voorkomt wilgroei van allerlei particuliere bedrijfjes, die misschien niet allen even diervriendelijk werken. Het bedrijf kan ook continuïteit garanderen, iets wat bijvoorbeeld bij vrijwilligers nogal eens een probleem is.

2. *Welke factoren bepalen de grootte van een duivenpopulatie? Welke daarvan zijn beïnvloedbaar?*

Toename, respectievelijk de instandhouding van het aantal duiven, vindt plaats door:

- Immigratie

Vestiging van buitenaf gebeurt vanuit omringende populaties. Een gezamenlijke aanpak met alle omliggende stedelijke gemeenten kan deze influx van buitenaf verminderen. Dit betekent dat acties tegen duivenoverlast effectiever zijn als het gehele gebied van de metapopulatie meedoet. Overleg met postduivensector om te kijken hoe de aanwas door verdwaalde postduiven kan verminderen, is tevens een optie. Dit kan stedelijk, zij het dat dit ook vooral een landelijk probleem is.

¹ Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat de aantallen duiven doorgaans in het najaar, na afloop van het voortplantingsseizoen, het hoogst zijn. In het centrum van Amsterdam varieerden dichtheden tussen 190 en 560 duiven per 100ha (Buijs & van Wijnen 2003). Vergeleken met andere Europese steden scoort Rotterdam ook niet erg hoog. Barcelona telde 940, London 200-400 en Hamburg 500-700 stadsduiven per 100 ha.

- **Reproductie**

De inzet van duiventillen, kan de reproductie van stadsduiven met 50% reduceren, zeker als dit gebeurt op plaatsen met hoge dichtheden. Beperking van het voedselaanbod is een ander belangrijke factor. Dit werkt het best als door gericht te voeren bij tillen en elders het voedselaanbod te minimaliseren. Een stadsbrede aanpak heeft de voorkeur.

Afname van het aantal duiven vindt plaats door:

- **Emigratie**

Dit kan beïnvloed worden, door voedselaanbod en de broed- en rustgelegenheid te verminderen op plekken waar duif niet gewenst is. Dit in combinatie met het reduceren van de reproductie in tillen, wat emigratie naar ongewenste plekken vermindert.

Vangen en elders vrijlaten (bijvoorbeeld ver buiten de stad) verkleint wel de populatie, maar is onwenselijk omdat daarmee het probleem wordt verplaatst.

- **Sterfte**

Deze op zich natuurlijke factor kan men beïnvloeden door dieren weg te vangen en te doden. Dit is echter niet effectief. Door het wegnemen van de zwakkere exemplaren (die zich makkelijker laten vangen) gaan er meer jonge en gezondere dieren broeden met een hoger broedresultaat. Uit vele onderzoeken blijkt dat een duivenpopulatie vaak na korte tijd al weer op het oude peil terug is of zelfs is gegroeid.

Ook vanuit dierenwelzijn is vangen en doden niet wenselijk. Het vraagt om speciale methodieken om dit zo diervriendelijk mogelijk te doen. Bij het vangen in de broedperiode, die bij stadsduiven overigens extreem lang is, is het risico groot dat er jonge vogels in de nesten verhongeren.

Inzetten van de jacht is in de stad geen optie in verband met de veiligheid en de publieke opinie.

Het vangen en doden van stadsduiven is volgens de commissie uitsluitend acceptabel als het gaat om aantoonbaar zieke of verzwakte duiven. Het doden dient dan op de meest diervriendelijke manier te gebeuren, bij voorkeur door middel van de zgn. twee fasen-gasbedwelming, een methode die vanuit Europa bij pluimvee wordt aanbevolen.

- **Predatie**

Predatie door roofvogels vermindert duivenstand, al zijn de effecten op de totale populatie beperkt, zeker zolang er voldoende voedsel is voor de duiven. Wel leiden jagende slechtvalken tot aanzienlijke verstoring onder de duiven. Daarom is het zinvol om, als aanvullende maatregel, op hoge punten in de stad een of meer nestkasten voor slechtvalken te plaatsen. Temeer daar deze roofvogel, die als hoofdprooi stadsduiven heeft, recent een broedpoging heeft gedaan in de stad.

- **Anticonceptie/sterilisatie**

Het toevoegen van middelen aan het voer waarmee de voortplanting wordt geremd, is geen zinvolle optie omdat uit onderzoeken blijkt dat de dosering een probleem vormt. Pas bij hogere concentraties in het lichaam zou het mogelijk kunnen werken. In Amsterdam bijvoorbeeld bleken de effecten gering. Bovendien zijn de middelen vaak niet selectief omdat ook andere (beschermde) vogelsoorten er mogelijk van eten. Er is een risico dat het via voedselketens roofvogels vergiftigt. Sterilisatie van vogels is onhandig en kostbaar.

- **Verontrusten en weren**

Verontrusten betekent verstoren, verjagen en afschrikken van duiven met schriklinten, ritsselfolie of het inhuren van een (betrouwbare) valkenier. Het werken met afgerichte roofvogels blijft in de stad een lastige toepassing en werkt vaak maar kortstondig. Toename van het aantal in de stad aanwezige slechtvalken is daarvoor een betere optie.

Het weren van stadsduiven kan door het spannen van draden, het aanbrengen van schrikrails (zwakstroom), draden, (grofmazig) gaas of pinnen. Daarnaast kan men bij het ontwerpen en renoveren van gebouwen vermijden dat zitrichels en schuil- en broedplekken ontstaan.

Chemische middelen, zoals kleefstoffen worden niet aanbevolen omdat ze niet selectief en dieronvriendelijk zijn. Bij het gebruik van roofvogelvliegers en akoestische systemen (knallen, e.d.) treedt snel gewenning op. Het laatste is ook minder geschikt in stedelijk gebied. Toepassing van angstschreeuwen, wat bijvoorbeeld bij spreeuwen goed werkt, sorteert bij duiven geen effect omdat zij een dergelijk alarmeringsgedrag niet kennen.

Samengevat: Het voedselaanbod bepaalt in grote mate de totale populatiegrootte; nestgelegenheid in mindere mate en de mate van rust en de hoeveelheid zit- en schuilplekken vormen een belangrijke beïnvloedingsfactor.

3. *Welke methoden bestaan er om een duivenpopulatie op een gewenst niveau te houden, zowel op lange als op korte termijn (bijvoorbeeld in het geval van acute overlast)?*

- Acute overlast kan worden voorkomen door per direct op plekken de meeste overlast geven voedselaanbod en nest- en rustmogelijkheden weg te nemen of door dieren weg te vangen en te doden. Het vangen en doden is uiteindelijk niet effectief en vanuit het dierenwelzijnsperspectief niet wenselijk.
- Op langere termijn zou de populatie gestuurd kunnen worden door het plaatsen van duiventillen. Via gecontroleerd voeren in of bij deze tillen en reproductiereductie door het manipuleren van eieren (schudden of het wegnemen en vervangen door kunsteieren) neemt de stand af. Regelmatig schoonhouden van de tillen (hierin verzamelen zich de uitwerpselen) zorgt voor een toename van de hygiëne. Vooral als de plaatsing van tillen wordt gecombineerd met een scala van aanvullende maatregelen, zoals het nemen van verontrustings- en weringsmaatregelen, een voerverbod op andere plekken is dit vermoedelijk de beste en meest diervriendelijke maatregel. Een uitgebreide op burgers gerichte voorlichtingscampagne is hierbij essentieel. Omdat de ervaringen met duiventillen niet eenduidig zijn (zie verder), verdient een proefplaatsing gekoppeld aan een gedegen evaluatie de voorkeur.

Plaatsing van tillen elders:

In Groningen (populatie 6600 duiven) adviseerde SOVON in 2005 om 6 -10 duiventillen te plaatsen (met 80 nesten per til). Hiermee zou de stand in 6 à 11 jaar teruggebracht kunnen worden tot een derde (2200 duiven). Groningen plaatst binnenkort als proef 1 til en heeft een voerverbod opgenomen in de plaatselijke APV.

In Amsterdam heeft enkele jaren een duiventil op de Bijenkorfgarage gestaan. Deze werd bijgehouden door vrijwilligers. Nadat men klaagde over vervuiling is de til weggehaald. Amsterdam heeft slechte ervaringen met voerverboden (niet te handhaven).

In Aken (Duitsland) zijn de duiventillen (momenteel 8) een groot succes. Men past ze er sinds 1995 toe als onderdeel van een systematische integrale aanpak. De methode is reeds door 30 Duitse steden overgenomen. Aken (in grootte vergelijkbaar met Rotterdam) schat de eigen duivenpopulatie momenteel op 2000 stuks.

De duiventil van Rotterdam die in 2003 aan de Mauritsweg op een dak werd geplaatst is na klachten van omwonenden verwijderd. Er is geen evaluatieverslag bekend.

4. *Is een gebiedsgerichte aanpak mogelijk en zo ja, onder welke voorwaarden?*

Zoals eerder aangegeven is een gebiedsgerichte aanpak voor plekken met extra veel overlast mogelijk, door ter plaatse een concentratie van de eerdergenoemde maatregelen toe te passen. Omdat op termijn toch weer aanvulling vanuit andere plaatsen volgt, geniet een integrale gezamenlijke (groot)stedelijke aanpak in combinatie met gebiedsgerichte maatregelen de voorkeur. Aanvullend onderzoek kan er voor zorgen dat de aanpak effectief en efficiënt blijft.

5. *Hoe beoordeelt de commissie de onder 3 genoemde methoden op (vermeend) dierenleed, effectiviteit en efficiency?*

Het vangen en doden van duiven is niet diervriendelijk en vanuit de populatiebiologie (zeker op termijn) ook niet effectief en efficiënt. Het reguleren van de duivenstand met duiventillen en verminderen dan wel verbieden van voeren is (mits structureel) zinvoller. Veronrusten en weren en zeker publieksvoorlichting zijn goede, aanvullende middelen.

6. *Welke methode adviseert de commissie om een gezonde duivenpopulatie in Rotterdam in stand te houden?*

- Neem geen op zichzelfstaande tijdelijke maatregelen, maar kom met een integrale aanpak gedurende meerdere jaren. Zie het instandhouden van een gezonde en beperkte duivenpopulatie als een gemeentelijke taak.

- Voer periodiek onderzoek uit naar de grootte van de duivenpopulatie in de stad, de aard en de mate van de overlast en het effect van de genomen maatregelen.
- Neem maatregelen die de hoeveelheid beschikbaar voedsel voor duiven zo klein mogelijk houdt (bijvoorbeeld extra zwerfvuilacties tegen etensresten). De vermindering van de hoeveelheid voedsel is in welke aanpak dan ook cruciaal.
- Start hiertoe een voorlichtingscampagne voor het publiek, in afstemming met derden, zoals Bram Ladage. Richt de voorlichting op specifieke doelgroepen zoals bejaarden, winkelend publiek, jongeren en bewonersgroepen.
Kern van de boodschap: voer geen duiven ("Wij hebben al genoeg!"), laat geen afval op straat achter; maar ook: acceptatie (duiven horen er in een stad - in niet overlastgevende aantallen - gewoon bij).
Instelling van een voerverbod valt te overwegen maar is in de handhaving problematisch.
- Plaats gedurende 3 jaar bij wijze van proef een duiventil op een plaats met veel overlast (in combinatie met voeren in en bij de til en het manipuleren van de eieren). Begeleid de proef met een goede monitoring, om de effectiviteit te kunnen beoordelen.
Bedenk hierbij dat tillen pas optimaal werken als onderdeel van een integrale aanpak!
- Neem verontrustings- en weringsmaatregelen.
Neem hiertoe in de stedelijke bouw- en inrichtingsplannen (bouwbesluit; Rotterdamse Stijl) voorschriften op voor weringsmaatregelen (bijvoorbeeld gebouwen zonder zitrichels en lantaarnpalen met gladde, spitse toppen).
- Betrek de burgers bij de acties (opgeven weringslocaties, communiceer resultaten, enz.).
- Neem maatregelen om de slechtvalkenstand in de stad te bevorderen.
- Zoek contact met duivensportorganisaties om de influx van postduiven te verminderen.
- Voer bovenstaande maatregelen uit in samenwerking met de omliggende (grootstedelijk) gemeenten.
- Neem de maatregelen voor een langere termijn en structureel (bijvoorbeeld regelmatig nieuwe publiekscampagnes, evalueer, houdt de tillen goed bij).
- Geef opdracht tot het uitvoeren van een aantal gerichte onderzoeken, om bovenstaande acties te evalueren en ondersteunen.

7. Welke methode adviseert de commissie om bij acute duivenoverlast op te kunnen treden?

Een gerichte actie met een combinatie van snel uit te voeren maatregelen: voorlichtingsmateriaal, voer weghalen, verontrusten (valkenier?), nestplekken wegnemen, schoonspuiten. Maak hiervoor per locatie een gericht plan van aanpak. Laat dit later volgen door het toepassen van structurele langetermijn-maatregelen.

4 september 2009: Adviescommissie Dierenwelzijn en Stadsnatuur van de gemeente Rotterdam

Contactpersonen:

- Dhr. A.H. Dorresteyn (voorzitter)
- Dhr. S.U. Reinstra (secretaris)

Achtergrondinformatie/literatuurlijst:

- Bakker G. 2006 Telling duiven Rotterdam-Centrum, bSR-notitie notitie 0220. 6 pp. bSR ecologisch advies, Rotterdam.
- Bos, D. 2000. Control of delete; vergelijkend onderzoek naar de mogelijkheden ter vermindering van stadsduivenoverlast. bSR-rapport 1. 13 pp. bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam.
- Haag-Wackernagel D., 1995. Regulation of the street pigeon in Basel. Wildl Soc Bull 23: 256-260.
- Johnston R.F. & M. Janiga, 1995. The feral pigeons. Oxford University Press, London.
- Kleunen A. van, H.P. van der Jeugd & R. Foppen, 2005. Stadsduivenproblematiek in de stad Groningen. Een analyse van de effectiviteit van controle maatregelen. SOVON-onderzoeksrapport 2005/03. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Sol D. & J.C. Senar, 1995. Urban pigeon populations: stability, home range, and the effect of removing individuals. Can. J. Zool. 73: 1154-1160.